

τοῦ Κοραΐ καὶ διὰ τὴν γλῶσσαν καὶ διὰ τὰ ἦθη.

Ἡ μελέτη XX ἀποτελεῖ βιβλιοκρισίαν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Κοραΐ, τόμ. Α-ΣΤ Ἀθῆναι 1964-1984 ὑπὸ ΟΜΕΔΝΕ, ἐκδ. Ἐθν. Τραπέζης (ΔΙΑΒΑΖΩ 124/1985). Γνωρίζων κατὰ βάθος τὰ Κοραϊκὰ θέματα ὁ Σ. καὶ τὴν περὶ αὐτῶν ἔρευναν καὶ τὰ ἐκδοτικὰ προβλήματα τονίζει τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκδοθῇ corpus τῶν Κοραϊκῶν ἐπιστολῶν, οὐτινος ὑποδεικνύει τὸν τρόπον συλλογῆς καὶ ἐπεξεργασίας προβάλλων παραδείγματα καὶ μεθοδικὰς ἀρχάς.

Ἡ μελέτη XXI, Παπαδιαμαντικά ἀποτελεῖ βιβλιοκρισίαν τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀπάντων τοῦ Ἀλ. Παπαδιαμάντη, ὑπὸ Ν. Δ. Τριανταφυλλοπούλου, τόμ. Α' 1981 (ΕΠΟΠΤΕΙΑ 67/1982) καὶ β') κρίσεις ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Φ. Α. Δημητρακοπούλου τοῦ Β' τόμου 1982 (ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ 114 1983). Εἰς τὴν πρώτην ἐπαινεῖται ὁ τρόπος καταρτίσεως τοῦ κειμένου καὶ τὸ γλωσσάριον καὶ γενικῶς ἡ ἐκδοσις ὡς ἐπιμελῆς ἐδουνημένη καὶ ἐπιτυχῆς, δίδονται ὅμως ὀρισμένοι ὀδηγίαὶ διὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ κριτικοῦ ὑπομνήματος μετὰ παραδειγμάτων καὶ παρατηρήσεις τινὲς ἐπὶ ἐνὸς διηγήματος τοῦ τόμου. Εἰς τὴν β' βιβλιοκρισίαν οἱ κρίνοντες ἐλέγχοντες τὴν σημερινὴν ἀνεπάρκειαν τῆς μεθόδου κριτικῆς ἐκδόσεως καὶ τῶν ἀρχῶν αὐτῆς ἐπισημαίνουν τὸν κίνδυνον νὰ θεωρηθῇ ἡ ΝΕ φιλολογία ὡς ταυτῶσιμος πρὸς τὴν σημερινὴν λογοτεχνίαν. Οἱ κρίνοντες, Χριστοδούλου καὶ Δημητρακόπουλος, παρατηροῦν ὅτι ἀγνοεῖται γενικῶς ὁ Νέος Ἑλληνισμὸς καὶ δηλοῦν τὴν πίστιν τῶν ὅτι εἶναι ἀδιαίρετη ἡ ἑλληνικὴ φιλολογικὴ ἐπιστήμη, ἡ Ἑλληνολογία, ὡς ἐπίστευεν ὁ Ἰω. Συκουτρῆς, διὰ τοῦτο αἱ ἐκδόσεις τῶν φιλολογικῶν ἔργων ὀφείλου νὰ παρέχουν κείμενον ἀξιόπιστον. Κρίνοντες τὸν β' τόμον τοῦ Παπαδιαμάντη τὸν εὐρίσκουν λαμπρόν, ἐκφράζουν ὅμως ἐπιφυλάξεις τινὰς ὡς πρὸς τὴν μεθοδολογίαν καὶ διατυπώνουν παρατηρήσεις διὰ τὸ κείμενον καὶ τὰ testimonia ἀρκετὰ ἐκτεταμένας.

Ὁ ἐπισκοπηθεὶς ἀνωτέρω ὀγκώδης τόμος τῶν ἐργασιῶν ἐπὶ τῆς φιλολογικῆς κριτικῆς τοῦ Γ. Χριστοδούλου δίδει τὴν εἰκόνα τοῦ ἀξίου φιλολόγου, ἐγκρατοῦς μὲν εἰς βαθμὸν ὑψηλὸν τῆς μεθόδου πρὸς συγκρότησιν κειμένων ἀξιοπιστῶν, γνώστου δὲ εἰς τὸ ἔπακρον τῆς ἐπὶ αἰῶνας προηγηθείσης ἐρεύνης ἀνδρῶν ἐγνωσμένης φιλολογικῆς δεινότητος καὶ συμπάσης τῆς διεθνoῦς βιβλιογραφίας. Ἡ ἐργασία, ἥτις ἐμφανίζεται εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο δὲν εἶναι ἡ μόνη προσφορά του εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπιστήμην. Θὰ μνημονεύσω μόνον δύο μεγάλας ἐργασίας του. Τὴν ἐκδοσιν τῶν σχολίων τῶν τριῶν δραμάτων τοῦ Σοφοκλέους, δι' ἧς ἐγένετο συνεχιστὴς μετὰ αἰῶνα τοῦ ἔργου τοῦ Πέτρου Παπαγεωργίου, ἐξόχου καὶ διεθνῶς ἀνεγνωρισμένου φιλολόγου καὶ τοῦ ἔργου περὶ τοῦ Κωνσταντίνου Κόντου, δι' οὗ κατέστησε γνωστὴν τὴν καταπληκτικὴν πνευματικὴν προσφορὰν ἐνὸς τῶν ἐκλεκτοτέρων Νεοελλήνων φιλολόγων, τοῦ ἀπολαύοντος κύρους μεγίστου εἰς τὴν σύγχρονόν του φιλολογοῦσαν Ἑσπερίαν, ἥτις καὶ ἐμπράκτως τὸν εἶχε τιμήσει.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

Keos. V. Results of Excavations conducted by the University of Cincinnati under the auspices of the American School of Classical Studies at Athens. Volume V. *Ayia Irini*: Period. V by Jack L. Davis Verlag Philipp von Zabern, Mainz 1986, σελ. XXI+125, πίν. 68.

Ὁ προκείμενος τόμος ἐξετυπώθη τέταρτος κατὰ σειράν ὑπὸ τοῦ καθηγ. Ἀρχαιολογίας τοῦ University of Illinois at Chicago δρ. Jack L. Davis κατ' ἀνάθε-

σιν τοῦ ἀειμνήστου καθηγ. John L. Caskey τῷ 1973.

Ἐν ἀρχῇ παρατίθεται πρόλογος, πίναξ περιεχομένων, συντομογραφία, ἐκτενής βιβλιογραφία, κατάλογοι πινάκων.

Ἡ εἰσαγωγή ἀποτελεῖ τὴν γενικὴν θεώρησιν τῆς περιόδου V, ποῦ ἀντιστοιχεῖ, κατὰ τὰς προδιαγραφὰς τοῦ J. L. Caskey, AJA 83, 1979, 412, πρὸς τὴν ὑστέραν φάσιν τῆς Μεσοκυκλαδικῆς Ἐποχῆς. Κυριώτερον κτίσμα καὶ ἐπίτευγμα εἶναι ἡ ὀχύρωσις μὲ τετραγώνους πύργους, ποῦ ἀνηγέρθη κατὰ τὰ τέλη τῆς φάσεως ταύτης πέριξ τοῦ οἰκισμοῦ εἰς Ἄγ. Εἰρήνην.

Ἡ διάρθρωσις τοῦ τόμου περιλαμβάνει τρεῖς ἐνότητες: 1) Ἀρχιτεκτονικὴ καὶ στρωματογραφία, 2) κεραμικὴ, καὶ 3) μικρὰ εὐρήματα.

Σημαντικὸν τμῆμα τοῦ ΜΚ τούτου συνόλου εἶχεν ἀνασκαφὴ ὑπὸ τοῦ W. G. Kittredge, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἔχει ἀφιερωθῆ ὁ τόμος, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἄλλων συνεργατῶν τῆς ἀνασκαφῆς. Ἀρχικῶς, τί ὕλικὸν ἐχρησίμεισε πρὸς συγγραφὴν τῆς ἐπὶ διδακτορικῆ διατριβῆς τοῦ δρ. Davis εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Cincinnati (Fortifications at Ayia Irini, Keos: Evidence for History and Relative Chronology, 1977. Πρβ. καὶ ΕΕΚΜ Γ', 1974-1978, 807. Ἐπίσης, ἰδὲ J. E. Coleman, Middle Bronze Age Burials in Ceos, AJA 69, 1965, 167 καὶ Gatewood Folger Overbeck, Graves and Burial Customs at Ayia Irini, Kea, Ph. D. State University of New York at Albany, 1975.

Ἡ μεγάλη ὀχύρωσις τῆς περιόδου, διάδοχος κατάστασις ἄλλων μικροτέρων προσπαθειῶν, ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον τμῆμα τοῦ 2ου κεφαλαίου καὶ ὀρθῶς ἀναπτύσσονται κατὰ ἐπαγωγικὸν τρόπον τὰ τῶν ὕλικῶν καὶ μεθόδων τῆς οἰκοδομήσεώς της. Κατὰ βάσιν ἐχρησιμοποιήθησαν ὁ τοπικὸς σχιστόλιθος, μπλὲ μάρμαρο καὶ «veins of gossan», ποῦ ὑφίστανται εἰς ἀλληλοδιάδοχα στρώματα εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἀποθήκης καὶ τοῦ ἐργαστηρίου τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ χώρου.

Ἄλλαι ἐνότητες εἶναι οἱ χῶροι ἐκτὸς καὶ ἔνδον τῆς ὀχυρώσεως κατὰ τὴν αὐτὴν ὡς ἄνω περίοδον μὲ ἐξέτασιν τοῦ συνόλου τοῦ ὕλικου. Ἡ διαπραγματεύσις τῆς κεραμικῆς εἶναι μεθοδικὴ καὶ ἐπιτυγχάνεται ἡ διάκρισις τῶν εἰσηγμένων ἐκ Μήλου, λοιπῶν Κυκλάδων, ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ Κρήτης ἀγγείων καὶ πηλίνων σκευῶν ἔναντι τῶν τοπικῶν δημιουργημάτων.

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ὁ ναὸς ποῦ εἶχε καταστραφῆ κατὰ τὸ τέλος τῆς περιόδου IV, ἤκμασεν, ἐκ νέου, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς περιόδου VI, δηλ., δὲν ὑφίστανται στοιχεῖα διὰ τὴν λήγουσαν ΜΚ ἐποχὴν (σ. 73):

Ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὴν Elis. Schofield ἐγγράφη καὶ μικρὰ ἐνότις περὶ τῆς Οἰκίας Α μετὰ παραθέσιν τοῦ ἀντιστοίχου ὕλικου (σσ. 73-78), ὡς καὶ μὲ τὴν δρ. Gatewood F. Overbeck περὶ τῶν τάφων τῆς περιόδου (σσ. 79-80).

Τὸ τέταρτον κεφάλαιον ἀναφέρεται εἰς τὴν κεραμικὴν, διὰ πολλὰ προϊόντα τῆς ὁποίας κατενοήθη ὅτι προέρχεται ἐξ ἄλλων περιοχῶν χάρις εἰς τὴν διακίνησιν τοῦ ἐμπορίου ἀγροτικῶν προϊόντων. Σημαντικὸν τμῆμα τῆς κεραμικῆς προέρχεται ἐκ τῶν ἀποθέσεων καταστροφῆς καί, μάλιστα, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς μεγάλης ὀχυρώσεως, ποῦ ἐπισυνέβη ἐντὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος ἀπὸ τῆς συμπληρώσεως τῆς ἀποπερατώσεώς της.

Τὸ ὕλικὸν ἐμφανίζεται ποικιλόμορφον καὶ ἀντιπροσωπευτικὸν πολλῶν ἐργαστηρίων τοῦ Αἰγαίου χώρου. Τὸ σημαντικὸν στοιχεῖον τὸ ὁποῖον προέκυψεν περὶ τῆς ἐντοπίας κεραμικῆς, εἶναι ὅτι τὸ περιεχόμενον τῶν ἀποθέσεων τῆς περιόδου ἐν σχέσει πρὸς τὴν τοπικὴν σχετικὴν χρονολόγησιν καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν Αἰγαιακὴν σχετικὴν χρονολόγησιν εἶναι σαφὲς καὶ συμφωνεῖ ἀπολύτως πρὸς τὰ στοιχεῖα ποῦ προκύπτουν ἐκ τῆς εἰσηγμένης ἐκ Κρήτης, ἐκ Μήλου καὶ ἐξ ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος κεραμικῆς... Τὰ ἐνδεικτικώτερα παράλληλα εἶναι μὲ

τά κεραμικά προϊόντα του τελευταίου ήμισους της ΜΜ εποχής της Κρήτης.

Τὸ πέμπτον κεφάλαιον ἔχει ἀφιερωθῆ εἰς τὰ μικρὰ εὐρήματα καὶ ὠρισμένα τμήματά του ἔχουν συγγραφή ὑπὸ τοῦ Robin Terrence κατὰ τὸ οἰκεῖον δι' αὐτὸν εὐμέθοδον σύστημα.

Τὸ τελευταῖον κεφάλαιον περιλαμβάνει τὰ συμπεράσματα τοῦ ἐκδότου περὶ τῆς ΜΚ ἐποχῆς. Ἀφορᾷ εἰς τὸν οἰκισμὸν καὶ εἰς τὰ κτίσματα, μὲ ὠραίες σκέψεις διὰ τὴν ὀχύρωσιν, διὰ τοὺς, προφανῶς, ὑψηλοτέρους πύργους καὶ διὰ τὰς ὁμοιοῦσες κατοικίας. Ἄλλαι, ἐξαιρετικὰ χρήσιμοι ἐνόητες ἀφοροῦν εἰς ὁμοίας ὀχυρώσεις ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον, εἰς τὰς ἀνταλλαγὰς —ἐπὶ ἐμπορικῆς βάσεως— τῆς ἐποχῆς καὶ εἰς θέματα περὶ τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ ἐλέγχου, ποῦ ἐνησκειτο, πιθανόν, ὑπὸ τῶν Μινωϊκῶν Κρητῶν. Ἡ μινωϊκὴ ἐπίδρασις παρουσιάζεται ἐκδηλος εἰς τὸν τομέα τῆς κεραμικῆς καί, μάλιστα, χάρις εἰς τὰ ὁμοιώματα ποῦ κατεσκεύαζον εἰς Ἁγ. Εἰρήνην καὶ εἰς τὰ ὑπόλοιπα Κυκλαδονήσια.

Τὸ ἔργον συμπληροῦται ἀπὸ ἐξαιρετικὰ χρήσιμα ἐπίμετρα, ἐν ὑπὸ τῆς δρ. H. B. Lewis περὶ τῶν τεχνικῶν κεραμικῆς, τὸ ἕτερον ὑπὸ τῆς J. Coy περὶ τῶν καταλοίπων πανίδος τῆς περιόδου, ἔτι δὲ διὰ ἀναγωγικῶν πινάκων καὶ εὐρετηρίων.

Οἱ ἐν τέλει πίνακες, εἶναι ὅπως πάντοτε, ἐξαιρετικῆς ἐκτελέσεως, ἀπόδειξις τῆς θαυμασίας ἐκτυπωτικῆς ἐργασίας ποῦ ἐπιτελεῖται εἰς τὸν ἐκδοτικὸν τοῦτον οἶκον τῆς Μαγεντίας.

Γενικῶς, πρόκειται περὶ ἀρτιωτάτου ἔργου, μὲ ἐξαιρετικὰ προσεγμένην διαπραγματεύσιν ὕλικου, μὲ ὄλως ἐπαγωγικὰς σκέψεις περὶ τῶν διαφόρων καταστάσεων τῆς ΜΚ περιόδου καὶ μὲ ἐνθαρρυντικὰ διὰ τὴν περαιτέρω βελτίωσιν τῆς εἰκόνης τῶν Κυκλάδων κατὰ τὴν Ἐποχὴν τοῦ Χαλκοῦ συμπεράσματα τοῦ συγγραφέως, ποῦ δικαιούται νὰ εἶναι ἱκανοποιημένος διὰ τοὺς δαψιλῶς παραγεθέντας καρποὺς τῆς μελέτης του.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΥΛ. ΚΟΡΡΕΣ

Keos VI. Results of Excavations conducted by the University of Cincinnati under the auspices of the American School of Classical Studies at Athens. Volume VI *Ayia Irini* Specialized Domestic and Industrial Pottery by *Hara S. Georgiou* Verlag Philipp von Zabern, Mainz 1986, σσ. X+63, πίν. 22.

Ὁ τόμος ἔχει ἀφιερωθῆ εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀειμνήστου ἀνασκαφέως τοῦ οἰκισμοῦ εἰς τὴν Ἁγ. Εἰρήνην τοῦ ὄρου τοῦ Ἁγ. Νικολάου τῆς Κέας. Περιλαμβάνει πρόλογον, συντομογραφίαν, βιβλιογραφίαν, καταλόγους πινάκων καὶ ἄλλους ἀναγωγικοὺς τοῦ συνόλου τοῦ συναφοῦς ὕλικου πίνακας.

Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν περιλαμβάνονται ὠρισμένοι ἐνόητες μὲ στοιχεῖα διὰ τὸ σύνολον τῆς διαπραγματεῦσεως. Ἐν ἀρχῇ παρατίθενται τὰ στοιχεῖα περὶ τῶν σχημάτων τῶν σκευῶν τούτων, σημειοῦται ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ ὅμοια σκευὴ εἰς τὸ σύνολον τοῦ Αἰγαίου χώρου καὶ ὅτι οἱ ἐντόπιοι κεραμεῖς καὶ ἀγγειοπλάσται ἐμιμήθησαν πολλὰ τῶν σχημάτων τῆς μινωικῆς Κρήτης καὶ τῆς ἡπειρωτικῆς χώρας.

Εἰς τὴν δευτέραν ἐνόητα τῆς εἰσαγωγῆς παρατίθενται ἀρχαιομετρικὰ στοιχεῖα ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐντόπιον κεραμικὴν παραγωγὴν, ἀπαριθμοῦνται τὰ ἀποτελέσματα τῶν πετρογραφικῶν ἀναλύσεων καὶ σημειοῦται ὅτι εἰς τὰ μινωικὰ